

Vése község monográfiája

I. A lakóhely nevének, elhelyezkedésének, nagvságának vizsgálata.

1. A lakóhely neve **V é s e**. Az elnevezés eredetéről feljegyzéseink nincsenek. Az elnevezésben változás nem állott be, mert 1283-ban a községet IV. László király a **Wéssey** család öcsinek adományozta. Ez volt a család névadó községe és ezen a néven szerepel mind a mai napig.
2. Mint a történeti részben részletesen megtalálhatjuk, a község eredeti telephelye a most elhagyott temető területén volt. Valószínűleg azért települt itt, mert ez a rész kissé emelkedettebb terep, így településre nézve egészséges, és a régi időkben, amikor még az ivóvíz szükségletet nem kutakból, hanem természetes forrásokból, patakokból biztosították, e hely közelében azt is megtalálták, itt ered községünk egyetlen, ma is meglévő patakja. Az itt települt község a török időkben elpusztult, és a török uralom utáni időkben települt mai helyére. A község utcás fala. Utcaink kialakulását a természeti adottságok irányították. Így pl. a Petőfi u. egészséges lakhatást nyújtó dombhát irányát követte. A falu főutcája a már a török időkben is meglévő Nagykanizsa-Kaposvár közötti utvonalat követi.
3. A község területe a II. világháború előtt 5867 kat. hold volt. A Nagyatádi-féle földreform előtti időkben ennél lényegesen kisebb volt.
4. A lakóhely kapcsolata a járás székhelyével viszonylag jónak mondható, ugyanis a községen vezet keresztül a Nagykanizsa-Kaposvár közötti utvonal, melyen az autóbusszjáratok lehetővé teszik a Bőhonye vasútállomással való közvetlen kapcsolatot, onnan pedig a Somogyiszob-Balatonszentgyörgy közötti vasútvonalon könnyen elérhető Marcali, a járás központja. A megyesszékhellyel való kapcsolatot ugyancsak az említett út biztosítja, a rajta menetrendszerűen közlekedő autóbusszjáratok révén. Ugyanígy jó a kapcsolat Nagykanissával. Az említett utvonalon közlekedő teherfuvar-járatok bekapcsolják a falut az országos és a megyei gazdasági vérkeringésbe.

II.

II. A lakóhely természeti földrajza

1. Felszín:

Községünk és határa jellegzetes része a Balaton és a Dráva között elterülő hullámos vidéknek. Földművelésre nagyon alkalmas. Somogy területét, benne községünk határát és a Pontusi vagy Pannoniai tenger lepte el, mely nem volt közönséges sósvízű tenger, hanem idővel kiáradt. A lerakódott rétegek csigái és kagylói félig vagy alig sós vizű, az ún. brachvizű tengerre utalnak.

A Pontusi tengerből községünk határában homok és agyag rétegek rakódtak le. A homok éles, össze-vissza rétegezett csillámokban gazdag igazi tengerparti homok. Ahatár homokja löszös keveredésű kőzetet egyáltalán nem találhatunk. /?/ A tengerből leülepedett egyenletes homokos felszín vízfolyások és főleg szélmarások tették egyenetlenné, hullámossá. A hullámok észak-déli irányúak. Lejtőik nagyon enyhék, sem közlekedésben, sem földművelésben akadályt nem képeznek. Községünk legmélyebben

fekvő területei a községtől északra fekvő un. Malomi-rét, valamint a vele szervesen összefüggő és tőle délkeletre fekvő Ághidlapi-dűlő. A határ legmagasabb részei a községtől nyugatra húzódó, ugyancsak észak-déli irányú löszös homokhullámok: "Szülőkői-domb", Kishegy, Rigóhegy. Es a vonulat mintegy válaszfalként szerepel. Ugyancsak meg kell említeni, hogy az Öregek elbeszélése alapján a nyári viharfelhők rendszerint délnyugat és nyugati irányból e fölött a domborulat fölött szoktak összecsapni, itt szokott kialakulni a vihar magja hatalmas, szinte évenként megismétlődő jégviharzá. A községnek ez a határrésze szenved a legtöbbet a jégtől. Határunk annyira jellegzetesen hullámos vidék, hogy kimondottan egyik mezőségi területet rajta nem találhatunk. Tengerszint feletti magassága az evangélikus templom külsőbővénél elhelyezett jelzés szerint 234 m. A kelet-nyugat irányú lejtőkön lefutó esővíz munkájának nyomain három helyen mutatkoznak észrevehetően. Az egyik közvetlenül a falu északi szélén; ahol a víz mély horhót vájt, ma Gáber-horhónak /?/ nevezik. A horhón keresztül mezei közlekedő ut vezet az un. Kenderfűldék felé. A másik ugyanilyen eredetű horhó a Merke felé vezető földutat szeli keresztül. Ez ismét mezei közlekedő utként szolgál. A harmadik a déli mesőn a Marten felé vezető utat kereszteli. Ugyancsak ut vezet rajta keresztül. A ma élő emberek visszaemlékezésére szerint 1938. márc. 28-án volt legutóbb földrengés, mely községünkben is jól érzékelhető volt. Falrepedéseket s s néhány kémény leomlást eredményezett.

2. Az éghajlat

Somogy megyében kevés meteorológiai feljegyzés folyik. Nagy meteorológiai állomás egyedül a megye északkeleti sarkán, Városhidvégen van. Emért az éghajlatra a környező állomások: Keszthely, Nagykanizsa, Pécs, Városhidvég és Balatonfüred adataiból következtethetünk. Községünk évi közepes hőmérséklete 10,5 C fok. A januári középhőmérséklet átlag -1,4 C fok. A júniusi 21,7 C fok. Természetesen különbség van a dombtetők és a mélyedések között, mert a domboru felszín mindig mérsékeltőbb, a homoru felszín mindig szélsőségesebb hőmérsékletjára mutat. Lakóhelyünk hőmérsékletének ingadozása, változékonysága, szélsőségei tekintetében alig különböznek az Alföldtől. Ez annyit jelent, hogy minden évben várhatjuk, hogy a leghidegebb hónapban -17 C fok, a legmelegebb hónapban 28,6 C fok lesz a hőmérséklet. Sokkal érdekesebb ezeknél a számadatoknál a csapadék eloszlásának kérdése. Erre vonatkozóan egészen pontos adataink vannak, mert csapadékmérő állomás községünkben is van. Évi csapadék átlagunk 700 mm. Az eső az év minden hónapjában más-más mennyiségben hull. Junius elején és október végén illetve november elején van az esőzés két maximuma, és februárban a minimuma. Az októberi maximum a Földközi-tenger vidékét jellemzi és a nyári esőzés Közép- és Kelet Európát. Lakóhelyünk csapadék szempontjából tehát a Földközi tengeri és a Közép és Kelet európai csapadékjárás találkozásán fekszik. Uralkodó szélünk az északi és a nyugati. Az előbbi különösen a depressziók behatolása után szokott napokig fújni; ezért rendszerint jó idő jön utána. A nép főszélnek nevezi. A magányos fák legnagyobb részt meg vannak dőlve dél felé a szél tartóssága és ereje következtében. Ez határunk legfontosabb alakító mestere, ez hordta le a homokot is a Balaton környékéről hozzánk. A másik uralkodó szél a nyugati, amely rendszeren a depressziókat kíséri vagy megelőzi, ezért esőt szokott hozni. A tartós eső és a viharok lakóhelyünk területén nyugatról szoktak jönni, ezért a földműves mindig a nyugati eget vizsgálja. A nyugati szél

uralmának az időszaka a nyár. Télen gyakori a kemény, hideg keleti szél, amelyre a nép azt mondja, "a hazájából fúj", mert tudja, hogy télen keleten nagy hidegek vannak. Lakóhelyünk éghajlatának egyéb vonásai megegyeznek az ország többi részének éghajlatával.

3. Vízrajz

Lakóhelyünk vízrajzilag nagyon szegény terület. Egyetlen patakja van, mely a Malóki-rét-nok nevezett határreszen ered és folyamában az E-D.-i irányú völgyet követi. A Zala-ba ömlik. Így a Zala, illetve a Balaton vízgyűjtő területéhez tartozik. Víz mennyisége annyira csekély, hogy a komoly nyári meleg és szárazságok beköszöntése idejétől az őszi esőzésekig csak alig vagy egyáltalán nincs víze. Gazdasági jelentősége nagyon csekély. Nyáreleji szárazságok idején kertek öntözésére használják, de mire a legnagyobb szükség lenne rá, víze teljesen elapad. A felszínről már említettük határunk legmagasabb hullámát /Szőlőki-domb, Kishegy/, mely egyúttal határunkban vízválasztó vonalat képez. Tekintettel arra, hogy községünknek egyetlen erecskéje van, így a vízválasztó vonal sem bír különösebb jelentőséggel.

A Véséhez tartozó Merke-pusztától északkeletre van lakóhelyünk egyetlen állandóvízű állóvíze, a Dögöstő. Nevét a mellette levő, dögtemetőnek használt alacsony, kerek dombtól kapta. Alakja nagyjából kör alakú, átmérője kb. 100 m. Valószínűnek látszik, hogy valami kis fenékforrásból táplálkozik, amúgy is inkább, mert bele folyó tápláló ere nincs, és ennek ellenére a legfőbb nyárban sem szárad ki teljesen, bár víze ilyenkor megapad. Mint állandó víznek, meg van az állandó vizisszárnyas világa, minek jó tanyát biztosít a partjait gazdaságon benövő nád és kaka. Leggyakoribb vízszárnyasa a tőkés kacska és a csörgőréce. Kivételes esetben vadludakkal is találkozhatunk a vízen. Nyári forróság idején közelben és nádszélben a fácának és a vadnyulak.

Lakóhelyünk gazdasági életében fontos szerepet játszik a talajvíz. A község keleti része, az un. Aghidlapi-dűlő skat szenved a magas állású talajvístól. Ez a terület a felszabadulás előtt a Wéssey-féle nagybirtok tartozéka volt. A nagybirtokos alagsóvezéssel igyekezett megjavítani. Később az alagsóvezést nem gondozták, ezért a mai időkben a talajvíz nagy károkat okoz ezen a területen. A vele szomszédos területen is olyan magas a talajvíz, hogy az itteni udvarek kutjai majdnem színültig vannak vízzel, a vízkiemelő szerkezet szinte feleslegessé válik, mert rüvidnyelű horoggal, sőt sokszor pusztá kézzel is elérhető a kutak víze. Természetes, hogy az ilyen magas víz állású kutak nem adnak egészséges ivóvizet. A község más területein a kutak megfelelő mélységűek, vízintjük a föld színétől átlagosan 7-8 m-re van. A kutak vízmélysége átlagosan 1,5 m körül mozog. Ezekben a kutakban egészséges víz van, bár jó tartalma nem kielégítő, ami miatt a gyermekeknek gyakori a struma /?/. Szerencsére nem nagyfokú. Ezért a felszabadulás után tervbe vették, hogy községünk a jó ivóvíz ellátás biztosítása céljából mélyfurású kutat kap.

A vízrajz és benépesülés történetével a lakóhelyünk története c. fejezetben foglalkozunk részletesen. A fentebb már említett kis patakocska vízének felduzzasztásával két magánember készített halastavat, melynek mindegyike kb. 10 m átmérőjű. Így különösebb gazdasági jelentősége nincs. A nagybirtok idejében ugyancsak a patakocska a Malómi-réten, mely ugyancsak a nagybirtokos tulajdona volt, egy kis darálómalmot hajtatott, de mivel víze nagyon csekély idővel elhanyagolták és elpusztult.

